

melnbaltās dziesmas

2

Lielo orķestru ēru nomaina
vokāli instrumentālie ansambļi

DAIGA MAZVĒRSĪTE

melnbaltās dziesmas

2

Lielo orķestru ēru nomaina
vokāli instrumentālie ansambļi

Z ZVAIGZNE

Grāmata tapusi ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu

Grāmatā izmantotas fotogrāfijas no Raita Zvirbuļa, Dailis Avotiņas, Dainas Vīgneres, Zīgurda Lindes, Aivara Zīvara, Zigmunda Lorenca, Rozenbergu ģimenes, Zīgurda Rezevska, Franča Rauda, Lolitas Lipinskas, Mārča Kalniņa, Alfrēda Dulberga, Gunāra Freidenfelda, Rasmus Lihtenbergas, Borisa Reznika, Sildegu ģimenes, Krievkalnu ģimenes, Sandras Ozolites, Harija Užana, Ērika Kamarūta, Ivara Krauča, Ritas Juhņēvičas, Riharda Bērziņa, autore personiskā arhīva, VEF vēstures muzeja krājuma. Foto autori nav zināmi, izņemot Ulda Brieža, Jura Bērziņa foto.

Eduarda Groševa vāka dizains

Autore izsaka pateicību visiem, kas sniedza atbalstu un palīdzību šīs grāmatas tapšanā, un tie ir:

Daile Avotiņa, Rihards Bērziņš, Alfrēds Dulbergs, Dzintars Gilba, Rita Juhņēviča, Dace Kaprāne, Agnese Krievkalne, Jāzeps Kulbergs, Zīgurds Linde, Lolita Lipinska, Francis Raudis, Boriss Rezniks, Daina un Linda Rozenbergas, Ivo un Uģis Sildegi, Lolita Vambute, Aija Vīgnere, Daina Vīgnere, Aivars Zīvars, Raitis Zvirbulis

Daiga Mazvērsīte

MELNBALTĀS DZIESMAS II

Lielo orķestru ēru nomaiņa vokāli instrumentālie ansambļi

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*

Projekta vadītāja *Bārbala Simsone*

Redaktore *Gundega Sēja*

Mākslinieciskais redaktors *Eduards Groševs*

Korektores *Elīna Vēja, Elīna Kola*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,

Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4094.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Daiga Mazvērsīte, 2021

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2021

ISBN 978-9934-0-9371-5

levads

Bērnībā, kas aizritēja 20. gs. 60. gadu beigās un 70. gadu sākumā, man ļoti patika spēlēties ar kaleidoskopu. Šķiet, tā sauca nelielu caurulīti ar palielināmo stiklu raibā kartona apvalkā, kas bija jāpiespiež pie acs. Grozot rotaļlietu, tajā sabērtie krāsainie stikliņi, atspīdot pret korpusā ievietotajām stikla plāksnēm, veidoja pasakainus rakstus. Ilgu laiku pavadot šajā aizraujošajā nodarbē, man likās, ka ornamentu neatkārtojas, un tas manu bērna pasauli padarīja brīnumu nojausmas pilnu. Ak, cik labi būtu, ja tāpat varētu rīkoties ar notīm! La – sarkanais, do – zilais... Saberam krāsainos stikliņus vienā traukā, sakratām, un dziesma gatava! Bet, nē, nekas nesanāks. Kaleidoskopa skaistuma mūžs bija dažas sekundes – tik ilgi, cik uz stikliņu spēli raudzījies. Šajā ziņā paralēles velkamas ar koncertiem. Lai cik meistarīgi būtu dziedātāji un mūziķi, viņu uzstāšanās atšķiras no reizes uz reizi. Nevienam taču nebūtu ne spēka, ne pacietības, ne arī resursu, lai iemūžinātu katru uzstāšanos un pēc tam tās sakrātu kādā lielā arhīva ēkas plauktā vai digitalizētu “mākonī”. Tā nu pazūd skaņu pasaules brīnumi, kļūdami par tikpat acumirkliģu prieku kā manas bērnības krāsainās pasaulītes brīži. Par laimi, cilvēce izgudroja brīnumu, kuru sākumā sauca par fonogrāfu. Ierīce attīstījās par patafoniem, gramofoniem, plašu atskaņotājiem, līdz mūsu mūzikas mīlestība tika vainagota ar lenšu un kasešu magnetofoniem un visbeidzot ar dažnedažādām digitālām uzpariktēm. Pateicoties šim visam, ir iespēja piedzīvot pavisam nelielu daļu

6 no pagājušā gadsimta Latvijas populārās mūzikas brīnumiem, un es savā diktofonā, tagad jau digitālā ierakstu ierīcē, paguvu iemūžināt arī sarunas ar šo brīnumu radītājiem. Nevaru citādi kā par brīnumu nosaukt skaistās dziesmas, kas piepildīja manu sirdi ar ikdienā netveramām emocijām, īpaši vakaros, kad pēc garām stundām skolā un mūzikas skolā, pēc mājas darbiem, vakariņām, pioniera kaklauta gludināšanas un zobu tīrīšanas varēju atlaisties gultiņā ar radio tuvāk pie auss. Silts vilnis mani ieskāva, klausoties Andreja Lihtenberga un Māras Krievkalnes balsis, nomierināja un septītajās debesīs pacēla Aļņa Zaķa, Gunāra Freidenfelda un Ulda Lapsiņa dziesmas. Dungoju līdz Zigmundam Lorencam dziesmiņā par vecmāmiņu un runci – arī manējai bija runcis, un vēl arī suns, vistas, govys, cūka un pat teliņš. Mācījos dziesmu kopā ar Ēriku Kamarūtu un sapņoju par laimes putnu, dzirdot ansambļa “Kvelde” meiteņu jaukās balsis. Likās, ka mani dzīvē sagaida viss šajās skaistajās dziesmās apdziedātais. Paldies ikvienam no viņiem par maniem jaukajiem bērnu un agrīnās jaunības gadiem, kad latviešu estrāde bija kā kupli sazaļojis, ražens mežs, kurā varēja atrast ne tikai staltus kokus, bet arī mazas zemenītes, kas smaržoja pēc vasaras pat ziemas rītos, kad tik ļoti negribējās celties. Bet, par laimi, varēja ieslēgt radio, kur jau pēc sešiem braši pūta Latvijas Radio un TV orķestra mūziķi. Atkal pamodās dzīvesprieks, jo tik skaista mūzika nevarēja atstāt vienaldzīgu. To, kādi izskatījās orķestra toreizējie vadītāji Alnis Zaķis, Ivars Vīgners un Gunārs Rozenbergs, uzzināju vēlāk melnbaltā televizora ekrānā, kas nebija lielāks par A4 papīra lapu, un kādā no “Mikrofona” aptaujas noslēguma koncertiem ieraudzīju Sandru Ozolīti, kas dziedāja Harija Užana dziesmu “Par visu maksāju es dārgi”. Jā, tā nu ir. Par manu labsajūtu viņi samaksāja ar savu mūža darbu, bet es varu atmaksāt vismaz ar šo grāmatu.

1

“ZELTU” PUISĒNS – PIANISTS UN KOMPONISTS

Uldis Lapsiņš

Uzaugusi ar radioaparātu pie auss, lielu daļu Latvijas populārās jeb, kā toreiz teica, estrādes mūzikas iepazinu bez nojausmas par komponistu un dzejnieku vārdiem, jo lielākoties tika pieteikti solisti, un arī ne vienmēr. Šis tas bija ierakstīts arī tēva magnetofona lentēs. Viena no skaistākajām melodijām tolaik man šķita “Nakts klusumā” – par marta zilajām naktīm. Tikai pāris gadu desmitu vēlāk noskaidroju, ka šo dziesmu dziedājis Jānis Krūzītis. Un tikpat liels bija izbrīns, izlasot dziesmas autora vārdu, – Uldis Lapsiņš. Par šādu skaņradi nekas nebija dzirdēts... Bērnībā ārkārtīgi patika arī Andreja Lihtenberga izpildītās, kā izrādījās, arī Lapsiņa sacerētās melodijas – jautrā “Vecpiuša dziesmiņa” un “Uguns tavā logā”, kas turklāt šķita arī instrumentācijas šedevri. Tajājot uzzināju, ka jau 70. gados Lapsiņš emigrējis uz Vāciju, tiesa, Demokrātisko. Tad nu nācās ķerties pie pētniecības daudzu gadu garumā.

No kādreizējiem Ulda Lapsiņa draugiem ar savām atmiņām varēja padalīties vien Kolbergu pāris – Andris un Aīda, kas skaņradi raksturoja kā lielu smējēju, ļoti dzīvespriecīgu cilvēku. Prombraucot uz Vāciju, Uldis savas mantas sadalījis draugiem, kuri turpmāk pie Lapsiņa šad tad iegriezās ciemos. Ja nevarēja atbraukt kā tūristi, Uldis sagādāja izsaukumu. Berlīnē atšķirībā no Rīgas vairs nekādas ballītes rīkotas netika. Lapsin kundze (starp citu, mūziķis savu uzvārdu pārveidoja pa vācu modei) bija pedantiski kārtīga un tīrīga, nomocīja Uldi ar savu vācu *ordnungu*. Arī

sievas klātbūtnē mūziķis bārstīja asprātības – nezaudēja savu jokdara masku, slēpdams patieso būtību. Vien tad, kad Eva aizgāja uz darbu, viņš ar draugiem varēja apsēsties uz tā krēsla, uz kura pats būtu gribējis. Tomēr aizbraukšanu Lapsiņš nenožēloja, Latvijā ciemojās regulāri un arī 90. gados negrasījās atgriezties. Lai kam piederēja pie tiem ļaudīm, kuri grib un spēj no dzīves ņemt to gardāko kumosu bez lieka sentimenta un raizēm par sava vārda un sasniegumu ierakstīšanu vēsturē un radu kapos tēvzemē.

Lapsiņu dzimtas saknes rodamas Valmieras apriņķa Jeru pagastā netālu no Rūjienas. Mamma Betija un tēvs Alfrēds saimniekoja Oleros, ģimenē auga divi bērni: 1928. gadā dzimusī Aina un Uldis, kas pasaulē nāca 1930. gada 21. martā. Savā autobiogrāfijā mūziķis norādījis, ka vecāki bijuši pasta ierēdņi, kaut Lapsiņi drīzāk bija tipiski zemnieki ar turpat 25 ha lielu zemes platību. Zeme Alfrēdam piešķirta par līdzdalību Brīvības cīņās. Viņš uzcēla māju, kurai deva nosaukumu "Zelti", un apprecējās.

Savulaik Lapsiņu ģimenes ligzda bija gandrīz kā ciema centrs – tur atradās veikals, telefona centrāle, varbūt arī pasts, un to patiešām apkalpoja Ulda vecāki. Viņa tēvam bija brālis un māsa, mammai – sešas māsas, no kurām dažas dzīvoja tajā pašā mājā – dzīvība visapkārt mutuļoja. "Vectēvs esot bijis tāds neizlēmīgs tips, cīnījies gan Latvijas armijas, gan sarkano pusē," stāstīja Ulda māsasdēls, mākslinieks grafiķis Raitis Zvirbulis. "Kad strēlniekiem piedāvāja braukt apsargāt Ļeņinu, viņi bijuši pieci pretendenti, tad vilka lozes. Alfrēds atteicās vilkt, jo nebija tendēts uz karjeru. Uldis – gluži otrādi, un tēvam pārmeta, ka viņš toreiz būtu varējis baigo karjeru uztaisīt, ja būtu ticis līdz Ļeņinam." Alfrēds Lapsiņš esot cīnījies pret Deņikinu, vēlāk mazdēlam siki skaidrojais, kādi ieroči tolaik lietoti. Uldis savā autobiogrāfijā norādījis, ka tēvs bijis strādnieku gvardes nodaļas vadītājs, piedalījies jaunās padomju dzīves celšanā. Nodibinoties kolhoziem, kļuvis par priekšsēdi lauksaimnieku apvienībā "Seda", vēlāk strādājis par brigadieru. Kolhoza "Straume" Goda kolhoznieks Alfrēds Lapsiņš nodzīvoja ilgi, pāri 90 gadiem, Betija mūžībā aizgāja agrāk – abi atdusas Skudrītes kapos pie Rūjienas.

Uldis mācījās vietējā pamatskolā, iestājās pionieros, bija pulciņa vadītājs, jau agri izrādot savas līdera dotības. Kara gadi Lapsiņiem bijuši smagi – Alfrēds atlaists no darba, Betija slimojusi, naudas mūzikas stundām nebijis. Uldis, aizrāviens ar skaņu mākslu, dažus gadus mācījies klavierspēli pie skolas direktores. 1944. gadā pūsis iestājās Rūjienas vidusskolā, kur atkal darbojās visai aktīvi – kļuva par mūzikas pulciņa un vietējā pūtēju ansambļa vadītāju. Taču pilsētā tolaik nebija mūzikas skolas, bet Uldis gribēja mācīties tieši klavierspēli, tāpēc devās uz Rīgu. Tur, apmeties pie māšas, kas strādāja Rīgas Vagonu rūpnīcā par tehnisko kontrolieri, Lapsiņš pabeidza 23. strādnieku jaunatnes vidusskolu un 1953. gadā arī J. Mediņa mūzikas vidusskolas teorijas un kompozīcijas nodaļu.

Acīmredzot viņa pianista spējas klavieru nodaļai izrādījās par vāju, jo sekmju izrakstā par skolas beigšanu klavierspēlē atzīme ir tikai “3”. Toties solfedžo, teorijā, polifonijā, skaņdarbu analizē Lapsiņš bija teicamnieks, un arī citos priekšmetos sekmes nav novērtētas zemāk par četrinieku toreizējā piecu ballu sistēmā. Ceļš, protams, tikai viens – uz konservatoriju, kur studijas turpinātas mūzikas vēstures un teorijas nodaļā.

Interesanti, ka trompetists, komponists, aranžētājs un diriģents Aivars Krūmiņš tieši Lapsiņu nosauca par savu pirmo džeza skolotāju. Nez kā tas nācies, ka pūsis no Rūjienas bija aizrāviens ar šo mūziku? Droši vien tas noticis, mācoties pēckara Rīgā, turklāt viens no Lapsiņa draugiem bija Edmunds Goldšteins – dedzīgs džeza entuziasts, lielisks pianists. Uldis ne tikai labi spēlēja klavieres, bet arī samērā labi pārvaldīja pūšaminstrumentus, kas acīmredzot bija Rūjienas skolas ansambļa pieredze. Arī vēlākajos gados Lapsiņš deva priekšroku nelieliem sastāviem, kuros spēlēja klavieres, bet karjeras turpinājumā kļuva par to vadītāju, jo viņam galu galā bija atbilstoša izglītība.

Lapsiņa personas lietā izlasāms, ka viņš studējis sekmīgi, taču nav iesaistījies sabiedriskajā darbā. Skaidrs, ka konservatorijas pedagogiem viņa aizņemtība ar dzezu un estrādi nepatika, tomēr arī rājienu par kavējumiem nav... Diemžēl reizē ar saviem kursabiedriem Uldis augstskolu nepabeidza. Kā zināja skaidrot mūsu

izcilais skaņu režisors Jāzeps Kulbergs, topošo muzikologu Lapsiņu diplomdarbā, kas bija veltīts komponista Jāņa Zāliša dziesmu harmoniskajai valodai, esot izgāzis profesors Nilss Grīnfelds. Būdams konservatorijas prorektors un mūzikas vēstures katedras vadītājs, viņš bija sašutis par Lapsiņa ķecerīgo domu, ka vietām Zālītim esot "politonāla harmonija". Tolaik "politonāls" bija teju vai lamuvārds. Traucēklis bija arī Lapsiņa krogus muzikanta slava, taču viņam tomēr atļāva divu gadu laikā darbu pārrakstīt, un 1959. gadā, jau reizē ar Kulberga kursu, Uldis diplomdarbu aizstāvēja un veiksmīgi tika pie muzikologa diploma. Profesors Leonīds Vīgners kolokvijā gan esot uzdevis savādu jautājumu – ko Lapsiņš domājot par komponistu Žoru. Uldis saminstinājies, nospriedis, ka viņu nes cauri un prasa par kādu no ansamblišu kolēģiem... Izrādījās, ka esot tāds rumāņu komponists Mihails Žora! Tā nu kolokvijā, tāpat kā dialektiskā un vēsturiskā materiālisma mācību priekšmetā, nopelnīts trijnieks, toties diplomdarbs aizstāvēts uz teicami.

Gadu iepriekš Lapsiņš Rīgā kļuva par Sakaru un autodarbinieku centrālā kluba estrādes ansambļa vadītāju, isā laikā sagatavodams iespaidīgu koncertprogrammu, ar kuru tika apceļota Latvija. Programmai tika izraudzīts atbilstošs nosaukums "Ar pilnu jaudu", tajā piedalījās orķestris, pašdarbības solisti (Aldona Plekāne, Anna Laiko, Mečeslavs Sadovskis, Ivars Kalniņš u.c.), sieviešu vokālais ansamblis, vīru dubultkvartets, kura vadītājs bija muzikologs un komponists Viktors Sams. Tieši viņa sacerētā dziesma kļuva par koncertprogrammas nosaukumu, tika iestudēti arī Sama sacerējumi "Pasts jau klāt", "Šūpuļdziesma", "Viņa pie stūres", "Simtiem jūdžu", "Es raugos kineskopā", "Nepiebrauc tik dikti..." Orķestra pavadījumā tika izdejas Aleksandra Lemberga horeogrāfijā (Silvija Freimane, Aivars Janovs), par scenāriju un režiju gādāja Alberts Kalniņš, vēlākais VEF Kultūras pils mākslinieciskais vadītājs. Viņa sacerēto satīru un jokus klāstīja bijušais Jelgavas Drāmas teātra aktieris Tālivaldis Lībietis. Šādā sastāvā notikuši gandrīz 80 koncerti, kam sekoja pamatīga izdejošanās dzīvās mūzikas pavadībā. Lapsiņa daiļradi, protams, pamanīja arī radio mūzikas redaktori, un 1961. gadā tapa pirmais

viņa mūzikas ieskaņojums – Ulda komponēto “Valsi” ierakstija Raimonda Paula trio. Par pirmo iemūžināto dziesmu kļuva “Soļi” 1962. gadā, kuru radio studijā nodziedāja Viktors Grundulis.

Turpmākajos gados Lapsiņš Latvijas periodikā regulāri pieminēts kā skaņradis, 1964. gadā viņš kā visai daudzsološs talants kļuva par Latvijas komponistu savienības Jauno komponistu savienības biedru. Lapsiņš bijis arī metodīķis – strādāja E. Melngaiļa Tautas mākslas nama Mūzikas sektorā, piedalījies dažādās žūrijās, uzraudzījis estrādes žanra attīstību.

Domājams, Sakaru un autodarbinieku centrālajā klubā mūziķis iepazinās ar padomju komponistu Vladimiru Hvoīnicki, kas uz Rīgu bija pārcēlies no Pēterburgas. Hvoīnickis šeit strādāja par kora vadītāju un akordeona klases pedagogu. Abus vienoja uzņēmība un ambīcijas. Hvoīnickis ar savu sadarbības partneri dzejnieku Grigoriju Beiļinu tajos gados pārsteidza ar apbrīnojamu ražību dziesmu druvā. Iespējams, pieslēgties šai ražošanai kāroja arī Lapsiņš. Nav gan dzirdēts par viņa dziesmu krieviskojumiem un nonākšanu PSRS radiostacijās, toties kopā ar Hvoīnicki Lapsiņš ar saviem priekšnesumiem iekaroja atpūtas namus un atpūtnieku, precīzāk, atpūtnieču, sirdis.

Būtu pārspilēti teikt, ka Ulda Lapsiņa muzikālā valoda būtu izteikti individuāla. Toties viņa veikli uzrakstītās un spīdoši aranžētās dziesmiņas kļuva ļoti populāras. Ne tikai tās, kuras ieskaņotas radio, kur līdzās jau minētajām nosaucamas “Daugava”, “Vecā sēļa ceļa dziesma”, “Vecie mednieki”, “Tava meitene”, “Pavasariņš romāns”, “Mēs tiksimies vēl”, kuras izpildīja Andrejs Lihtenbergs, Ojārs Grinbergs un Zigfrīds Račiņš. Un tad vēl brīnišķīgā “Uguns tavā logā” ar Gunāra Selgas dzeju: “...vai gaidi, mīļā, mani ciemos ziemas vakarā?” Radio fonotēkā glabājas vairāki Jāņa Krūzīša ieraksti – “Manas pilsētas pulss”, “Mūsu kaija”, “Nakts klusumā”. J. Krūzītis bija Lapsiņa kolēģis kopš Sakaru darbinieku kluba laikiem.

Burvīga ir Lapsiņa instrumentālā mūzika, tai piemīt dejiskums, spilgts tematisms, melodiskums un pāri visam – izcili aranžējumi! Arī par tiem droši vien mūziķis tika slavēts, iespējams,

ar instrumentācijām izpalīdzēja Hvoičnikim vai kādam citam, tā gūstot pārliecību par sava talanta spožumu.

Tālaika presē minētas arī Lapsiņa dziesmas "Ja tev līdzās Gaiziņš", "Bērzi", "Milicijas dziesmiņa", "Mini", "Dziesma uz bērza tāss" un citas. Viņš sadarbojās ar Latvijas vokālajiem ansambļiem, komponēdams pēc pasūtījuma. Ulda dziesmas repertuārā iekļāva ansamblis "Kvelde", Siguldas estrādes orķestris, VEF Kultūras pils estrādes orķestra solisti, kad tika iestudētas rēvijas "Spīdola* maina vilni" un "Spīdolas dziesmas", kuras veidoja Alberts Kalniņš. Presē minēta Jāņa Krūziša dziedātā "O, yes, o, jā", droši vien pēc pasūtījuma tapusi kordziesma "Mēs – vefieši". Arī Rīgas Estrādes orķestra repertuārā tika iekļauta pa kādai Ulda Lapsiņa dziesmai. Ar Raimondu Paulu viņš bija labos draugos, ja jau Maestro vēlāk vairākkārt viesojies pie bijušā kolēģa Berlīnē...

Uldis bijis samērā biežs viesis arī pie slavenās firmas "*Blue Microphones*" dibinātāja Mārtiņa Saulespurēna viņa dzīvoklī Elizabetes ielā. Reiz tur rīkota fotosesija, jo tika uzņemtas bildes, ko sūtīt toreizējai draudzenei uz Austrumvāciju.

Izrādās, Lapsiņš labu laiku lolojis sapni apprecēties ar ārzemnieci un savu plānu rūpīgi un konsekventi centies īstenot turnejās ne tikai Melnās jūras krastos. Sanatorijās taču atpūtās arī tūristes no draudzīgajām sociālistiskajām valstīm. "Vislielākā interese viņam bija tieši par vācietēm," liecināja Raitis Zvirbulis. "Uldim bija liela mīlestība ar tādu Ēriku, taču viņi tomēr neapprecējās. Tad viņš atrada Evu, kas bija ar mieru, bet padomju vara neļāva apprecēties. Taču šī Eva Maria Bonna bija ļoti enerģiska, sūdzējās kaut kādā Vispasaules sieviešu biedrībā, ka ir mīlestība, bet

* VEF pirmais PSRS sāka ražot pārnēsājamus lampu tranzistoruztvērējus "Spīdola" (1961) – tikai dažus gadus pēc japāņu *Sony* pirmdzimtā. Augstā tehnoloģiskā līmenī sagatavotā ražošana un kvalitātes nodrošinājums, novitāte un veiksmīgi risinājumi noteica "Spīdolas" lielo popularitāti un pieprasījumu tirgū visā PSRS.

Grupai VEF darbinieku par radiouztvērēja "Spīdola" izstrādi un ieviešanu ražošanā 1965. gadā piešķīra Valsts prēmiju. 1974. gadā VEF radiocehā tika uzsākta radiouztvērēju "Spīdola 207" un "Spīdola 208" ražošana. (*Red. piez.*)

līgavainim neļauj izbraukt uz Vāciju. Faktiski viņa izkaroja šīs precības.” Kāzas svinētas Latvijā, restorānā “Lido” 1971. gada nogalē. Tās gan nebija pirmās laulības mūziķa dzīvē.

Par Ulda pirmo sievu kļuva dejojāja Ingrīda Saulīte, vēlāk ievērojamā horeogrāfe, pedagoģe, Deju svētku virsvadītāja. Jautāta par Uldi, viņa gan atrunājās: jā, esot bijusi precējusies ar jaunu, talantīgu pianistu, mūziķi, kam patikusi bohēma, un kopdzīve bijusi nenozīmīgi īsa. Nekādi foto un atmiņas no tā laika neesot saglabājušās. Uz VI Vispasaules Jaunatnes un studentu festivālu Maskavā viņa devās, būdama Lapsiņa. Toreiz Ingrīda dejoja pāri ar Ilgvaru Kalniņu, izcilās deju skolotājas Veltas Kalniņas dzīvesbiedru, viņi kļuva par festivāla laureātiem, turpmāk daudz uzstājās kopā, un runā, ka starp abiem esot uzplaiksnījušas jūtas... Ingrīda, 60. gados strādājot par E. Melngaiļa Tautas mākslas nama deju sektora vadītāju, joprojām bija Lapsiņa. Šķiršanās, protams, pavēra jaunas iespējas komponista turpmākajām donžuāna gaitām, kuras neapsīka līdz izceļošanai uz Vāciju.

Austrumberlīnē Lapsiņi dzīvoja pašā pilsētas centrā netālu no Aleksandra laukuma. Pa dzīvokļa logu varēja redzēt slaveno TV torni – piecu minūšu gājienā no viesnīcas *Stadt Berlin*. Tā bija *Solastrasse*, visīsākā iela, kurā atradās tikai viena māja. Bērnu pārim nebija. Eva strādāja par kosmētiķi, visai atzītu savā arodā, jo viņas klientes bija tikai prominentas kundzes. Vismaz tā Uldis Lapsiņš rakstīja vēstulē literātam Otomāram Rikmanim. (Korespondence glabājas Rakstniecības un mūzikas muzejā.) Starp citu, mūzikas vēsturē fiksēts vismaz viens viņu kopdarbs – “41. gada komjauniešu salidojums”. Dziesmu 1976. gadā radio studijā iemūžināja Lidijas Meijas vadītais Siguldas bērnu vokālais ansamblis Aļņa Zaķa vadītā Radio orķestra* pavadījumā – sērīgs, rudenīgs valsis ar izteiksmīgām rečitatīva frāzēm un trauksmainiem trompešu signāliem.

No rakstītā toņa izriet, ka Otomārs un Uldis bijuši tuvi draugi. Vēstulēs ziņots gan par radošajiem, gan personiskajiem

* Laikposmā no 60. gadu vidus līdz mūsdienām Radio orķestris (arī big-bends) gan oficiāli, gan neoficiāli saukts dažādi. (*Red. piez.*)

nodomiem, arī par to, ka Berlīnē Lapsiņš nevadīja ansamblīšus, bet gan vaiga sviedros rāvās kā koncertmeistars baletskolā...

“Uzrakstīju dziesmu jauniešiem un biju ar to izdevniecībā *“Die Junge Welt”*. Dziesmu pieņēma drukāšanai.” (27.05.1976.)

“Pašreiz man ļoti daudz pasūtījumu. Kādas dziesmiņas ar vācu dzejnieku tekstiem izsūtīšu Tev vēlāk, kad iznāks laika pārakstīt notis.” (07.05.1977.)

“... Jābrauc atkal uz darbu baletskolā. Pašreiz man ar darbiem (kompozīcijā) ļoti karsts darba laiks...” (01.06.1977.)

“Šis mācību gads ir galā, un ar spēlēšanu iet arī itin labi (šeit beidzot esmu iemācījies arī trenēties!)” (17.06.1977.)

“Rītu man baletskolā gada noslēguma apspriede, un tad es līdz 30. augustam no pianista pienākumiem esmu brīvs! Vēl tikai jāraksta viens pasūtījums...” (06.07.1977.)

Rikmanim Lapsiņš raksta arī par atvaļinājumu un atpūtu Čehijā un Bulgārijā, piemin Raimonda Paula solījumu pa ceļam uz Rostoku iegriezties Berlīnē, taču kolēģis tomēr nav ieradies pie Lapsiņa: “Biju atkal priekš Tevis sagatavojis muskatriekstus un pat šņabīti – būtu Tev tagad uz vārdadienu.” (03.09.1977.) Turpmāk lasāms, ka sūtījumu septembra beigās Maestro tomēr saņem. Viņš gan neko daudz par bijušo kolēģi nevarēja piebilst – jā, bijis labs pianists, arī neslikts komponists, taču nekā personīga.

“Man kā parasts lieli pasūtījumi guļ uz galda – ir, ko noņemt!” (09.09.1977.)

“Daudz pasūtījumu mēnešiem uz priekšu, un šis tas ar atzīmi “ļoti steidzami!”” (23.09.1977.)

30. decembrī (1977) Lapsiņš rakstīja, ka viņam esot divas dziesmas pasūtītas arī no Maskavas: “Maskavā esot man arī viena prēmija – 150 rbļ. piešķirta par gabalu, kurš radiofonā jau vairāk nekā desmit gadus skanot,” – un atkal lepojas, ka nākamie trīs mēneši viņam aizrunāti ar pasūtījumiem. Pasūtījumi no PSRS pieminēti vēl dažas reizes, un 12. aprīlī (1979) komponists lepni paziņoja: “Es šeit esmu kļuvis internacionāli pazīstams aranžētājs un, ja kaut ko rakstu, nedodu to citiem sacūkot, bet aranžēju pats... Neilgi atpakaļ spēlēja vienu manu apdari Ņujorkā, varu vēl

minēt Londonu utt. No Vīnes neilgi atpakaļ saņēmu honorāru par oriģināldarbiem, pusi maksā pat west-markās.” Tikpat saulaina nākotne iezīmējas arī dažās nākamajās vēstulēs: “Nākošais gads rādās būt labs – arī radošā ziņā. Nu jau esmu šeit vietējais – iet jau astotais gads! Rādās pasūtījumi beidzot pavisam citā līmenī.” (16.12.1979.)

80. gados kartīšu un vēstuļu skaits saruka, tajās parādījās ziņas par atpūtas izbraukumiem ārpus Berlīnes divatā ar kundzi. Rikmanim sūtīts mēteliņš un cepure, arī šņabītis reizē ar novēlējumu – ieturēt diētu. Par labu izskatu Lapsiņš pats rūpējies visai aktīvi, lepojies ar pieciem zaudētiem kilogramiem, lai uzturētu sevi labā formā: “Taurus mūsu vecumā nedrīkst “iespiķerēt”, citādi rādās slikti sapņi, svīst, tusnī utt.” (23.03.1984.) Būdam 1,78 m garš, kā apliecināts studenta personas lietā, 80. gados Lapsiņš svēris vien 79 kg. Palīdzēja darba slodze: “Daudz strādāju radošā laukā. Rakstu orķestrim vienu vairāk nekā 10 minūšu garu “verķi” priekš Hamburgas! Tāpat jāspēlē mūzikas augstskolā ar diviem studentiem. Nedēļu vēlāk es tos pavadišu vienā konkursā.” (25.10.1987.) Decembrī tiek ziņots par diviem pirmatskaņojumiem Hamburgā, diemžēl 1989. gadā Rikmanis aizmiga mūža miegā.

Korespondencē sveicieni tika sūtīti gan komponistam Aleksandram Kublinskim, gan džezmenim Ivaram Mazuram, kopējo draugu lokā bijis arī rakstnieks Miervaldis Birze, taču viņi vairs neko nevar pastāstīt par Ulda Lapsiņa muzikālajiem sasniegumiem. Brīvvalsts laikā atskaņas par to, ka viņš ir izcils aranžētājs, kas strādājis ar teicamiem vācu orķestriem, bija nākušas arī manās ausīs, tiesa, bez konkrētiem apliecinājumiem. Un nav nekādu iespēju pierādīt arī to, vai Lapsiņa rakstītais par muzikālajiem sasniegumiem bija patiesība vai cerība, bet varbūt – tukša lielība.

Pēc aizbraukšanas uz Berlīni Uldis ļoti sastrīdējās ar māsu Ainu vecāku aprūpes lietā. Uldis naudu nesūtīja, ja nu vien paciņas. Cik varēja, tik palīdzēja. Ģimenes saikne pārtrūka, to atjaunoja Ainas dēls Raitis, kad sāka savu mākslu popularizēt ārvalstīs. Tēvocis viņam palīdzēja sarīkot grafikas izstādi Berlīnē, un tad radās iespēja arī tuvāk iepazīties ar Evu Lapsin. “Ulda sieva bija

šausmīgi smalka. Viņai bija tikpat smalka mamma, dāma ar sunīti. Uz galda allaž bija saliktas entās karotes un kristāli, ja ne tā kaut ko paņēma un ēda, viņa uzreiz aizrādīja. Bet Uldis, kad sēdēja krēslā, vienmēr vingrināja pirkstus, taisīdams dažādas kombinācijas." Pie Lapsiņa šad tad viesojās draugi un paziņas no Latvijas, un, cik noprotams, viņam bija sakari, lai noformētu izsaukumus, kādi tolaik bija nepieciešami ārzemju braucieniem.

Viens no Ulda draugiem bija Rietumvācijā dzīvojošais latviešu uzņēmējs Imants Alainis, kuram piederēja tūrisma firma "Dzintarzeme", kas nodarbojās ar ceļojumu organizēšanu uz Latviju. Tieši viņš palīdzēja nokārtot vīzu Lapsiņa māsasdēlam Raitim Zvirbulim, lai viņš varētu paciemoties arī Rietumvācijā. "Uldis bija ļoti viesmīlīgs. Liels muldētājs, nasks uz jokiem. Staigājām pa pilsētu un nogaršojām visus viņa iecienītos dzērienus. Evai tas nepatika, tāpēc ar laiku centos nakšņot viesnīcā."

Māsasdēls stāstīja, ka Uldis bijis tendēts uz biznesu. Uzzinājis, ka rietumberlīnieši savas pavalkātās drēbes pārdod Austrumberlīnes komisijas veikalos, kopā ar Raiti no rīta tā paagrāk steigušies ieņemt rindu, lai sapirktos kaudzēm lietotos apģērbus. Tos sašķirojuši un veduši uz Rīgu, lai pārdotu šejienes komisijas veikalos. "Žaketes Uldis sauca par raibaliņām," nosminēja Zvirbulis. "Toreiz kursēja Berlīnes vilciens, skaidrs, ka padomju robežsargi šad tad mūs arī *kratīja*..."

Lapsiņam bijusi pazīšanās arī ar citiem rietumvāciešiem. Dažiem tautiešiem Uldis palīdzējis iegādāties sintezatorus. Viens no viņiem bija trompetists Jānis Meija – interesanta un darbīga personība. Meija bija Latvijas Radio un TV estrādes un vieglās mūzikas orķestra inspektors, 70. gados vadīja par Meijas filharmoniju dēvētu ansambli, kurā solisti bija Zigfrīds Račiņš un Māra Krievkalne. Ar Lapsiņu viņu saistīja gadiem ilga draudzība, Meija bija vairākkārt ciemojies pie Ulda Austrumberlīnē, šķiet, arī atveidis auto no turienes.

Rosināts sarīkot kādu koncertu Latvijā, Lapsiņš šādam solim tomēr nesaņēmās. Būdam sabiedrīks cilvēks, priecājās satikt latviešu mūziķus, kas iebrauca Vācijā. Pie Ulda pabijusi arī

M. Krievkalne ar vīru Andreju Loci. Uldis pats, uzturoties Latvijā, pie paziņām naktsmājas nelūdza, samaksāja par viesnīcu, dažkārt ņēma līdzī sievu. “Uz Rīgu nebraucu, jo bailes no pagīrām,” Lapsiņš rakstīja O. Rikmanim 1987. gada 5. septembrī. “Ja braukšu nākamreiz – nopirkšu pāris mucu alus rezervē, lai būtu vismaz lustīgi!” Raitis Zvirbulis noliedza, ka tēvocim būtu problēmas ar alkoholu, taču savā Rīgas dzīvoklī Miera ielā pirms izceļošanas mūziķis dzīvoja samērā bohēmiski: “Man acu priekšā skats, kā pustumsā viņš paceļ lielo vīna balonu, kas stāvēja istabas stūrī, un no tā dzer.”

Komponists bija apsēsts uz visu vācisko, pat viņa kapa piemiņeklī iekalts Lapsin, nevis Lapsiņš. Par to Raitis ar viņu pamatīgi sastrīdējās, jo tēvocis sāka apgalvot, ka esot īsts vācietis, ja jau viņa mamma uzvārds bija Berga. “Nu kas tu par vācieti, ja esi latvietis!” – māsasdēls sadusmojās un vairākus gadus par Uldi nelikās ne zinis. Tad saņēmās un reiz, dodoties tūrisma braucienā uz Franciju, piezvanīja Lapsiņam, un saticis izbijās, cik radnieks sakrieties. Mūziķis slimoja ilgi, ārstēja aknas, nieres. Mūžībā Lapsiņš aizgāja 2009. gada aprīlī, ticis kremēts un, klātesot viņa baletskolas pārstāvjiem un sievai, apglabāts Berlīnes kapos netālu no mūra.

Ulda Lapsiņa dzimtā māja “Zelti” pēc vecāku nāves palika tukša – Raitis ar saviem vecākiem kādu pusgadu vēl brauca barot lopus, līdz tos izdevās pārdot. Kad sākās rosība tuvējā Oleru muižā, viens no tās īpašniekiem nopirka arī Lapsiņu māju. Tā kā veiksmīgi sāktais kokrūpnieka bizness pajuka, ēka palēnām pārvērtās gruvešos.

Nav ziņu, kas noticis ar Ulda Lapsiņa arhīvu un vai tāds vispār eksistē. Ar Evu kontakti pārtrūkuši, viņas telefons klusē, un šķiet, ka tā arī nekad neapjautīsīm patieso mērogu, kādā šis talantīgais latviešu komponists un aranžētājs darbojies. Par laimi, Latvijas Radio skaņu arhīvā glabājas 35 dziesmu un skaņdarbu ieraksti. Jau to nosaukumi vien uzbur 20. gs. estrādes mūzikai raksturīgo optimistisko ainu – “Kad ābeles zied”, “Balle zaļumos”, “Atzīšanās”, “Gaidot”, “Romantiskā noskaņā”. Pēdējais Lapsiņa mūzikas ieskaņojums Radio estrādes orķestra priekšnesumā tapis 1986. gadā, un tā nosaukums zīmīgs – “Atmiņas par Berlīni”.